

Nr 20

Av fru **Holmqvist**, om lagstiftning för att hindra missbruk av pensionsförsäkringsinstitutet genom överlåtelse av försäkring.

(Lika lydande med motion nr 17 i Första kammaren)

Kungl. Maj:t har såväl i propositionen 122 år 1959 som i propositionen 37 år 1964 framlagt förslag om ändringar i lydelsen av 53 § 4 mom. och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m. som avser förmånstagare till pensionsförsäkringar.

I propositionen 122 år 1959 föreslogs att beskattning av belopp, som utgår på grund av pensionsförsäkring och utbetalas till särskilt insatt förmånstagare, i vissa undantagsfall skall beskattas hos försäkringstagaren i stället för hos förmånstagaren. Lagstiftningen föranleddes av att dåvarande beskattningsregler på området utnyttjades till att erhålla eljest inte medgivna avdrag vid inkomsttaxeringen.

Till grund för förslaget låg en den 9 januari 1959 avlämnad utredningspromemoria av kammarrättsrådet N. G. Lindqvist och försäkringsdirektören B. Ekestaf. Av utredningspromemorian framgick att genom att juridisk person insattes som förmånstagare till pensionsförsäkring kan avdrag indirekt erhållas för utgifter av angivet slag. Försäkringstagaren har ju tidigare fått avdrag för försäkringspremierna. Därtill kommer att förmånstagaren kan vara sådan juridisk person, hos vilken skatteplikt för mottaget belopp icke uppkommer. På samma sätt kan vidare indirekt avdrag erhållas för enstaka gåvor, för vilka avdragsrätt icke föreligger vid taxering, och för periodiska gåvor i sådana fall då avdragsrätt icke föreligger för periodiskt understöd, således till annans undervisning och uppfostran, till person som tillhör givarens hushåll o.s.v.

Utredningsmännen anser att anledning saknas att i fortsättningen lämna försäkringsägare — utredningen använder av skäl som anges i det följande detta uttryck i stället för uttrycket försäkringstagare — möjligheter att genom förmånstagarförordnande dirigera utbetalningen av belopp, som han eljest skulle vara skatteskyldig för, på sådant sätt att han indirekt erhåller avdrag för kostnader som enligt allmänna regler inte är avdragsgilla. De finner det önskvärt att överensstämmelse nås mellan bestämmelser om beskattning av pensionsförsäkringsbelopp och gällande bestämmelser om beskattning av gåvor och periodiska understöd. Utfallande belopp bör därför, framhålles det i promemorian, upptagas som intäkt hos försäkringens ägare,

eftersom denne, om förutsättningar därför finns, kan erhålla avdrag för motsvarande belopp såsom periodiskt understöd eller, om fråga är om tjänstepension, som pensionsutbetalning.

De sakkunniga påpekar att det här sagda har avseende på belopp som utfaller under försäkringsägarens livstid.

Enligt sakkunnigförslaget skulle alla förmånstagareförordnanden beröras av de nya reglerna.

Vid remissbehandlingen hade framhållits att missbruk inte torde behöva befaras i fråga om tjänstepensionsförsäkringar. Departementschefen följde remissinstanserna på denna punkt, vilket innebar att beskattningen av belopp som utgår på grund av förmånstagareförordnande skall ske hos försäkringstagaren i fall då denne inte skall ha varit berättigad till avdrag för beloppet, om detta i stället direkt utbetalas till förmånstagaren. De föreslagna reglerna gällde inte pensionsförsäkring som tagits i samband med tjänst. Riksdagen biföll enhälligt propositionen.

Senare erfarenheter visade emellertid att detta undantag utnyttjades på sätt som inte var lagstiftarens mening och att utredningsmännens ursprungliga förslag borde ha följts.

Kungl. Maj:ts proposition 37 år 1964 grundades på en skrivelse från Svenska livförsäkringsbolags förening till finansdepartementet, i vilken framhölls att — även om nämnda bestämmelser enligt författningsrummets ordalydelse icke gäller pensionsförsäkring som tagits i samband med tjänst — avsikten dock uppenbarligen inte varit att andra principer skulle gälla för tjänstepensionsförsäkringar än för andra pensionsförsäkringar. Det finns emellertid, framhölls det i skrivelsen, fall där försäkringstagaren insätter förmånstagare att uppbära pensionsbeloppen och där reglerna angående periodiskt understöd skulle ha tillämpats om det icke enligt bestämmelsernas ordalydelse gjorts undantag för tjänstepensionsförsäkringar. Livförsäkringsbolagen kan ej vägra registrering av anmälda förmånstagareförordnanden, och dessa blir gällande i och med att de inkommit till bolagen.

I sitt remissyttrande framhöll 1963 års försäkringsskattekommitté:

Genom försäkringstagarens obegränsade rätt att sätta vilken person som helst — fysisk eller juridisk — som mottagare till belopp som utfaller på grund av pensionsförsäkring kan denna försäkringsform begagnas för tillgodoseende av ändamål, som ligger helt vid sidan av de med pensionsförsäkring avsedda eftersom premien för pensionsförsäkring är avdragsgill vid taxering, därest förhållandena icke reglerades lagstiftningsvägen.

I vad mån skatteflykt äger rum med utnyttjande av tjänstepensionsförsäkring har icke närmare utretts. Det är emellertid känt för kommittén att sådana fall förekommit. Vidare framhölls att den omständigheten att antalet fall vid en jämförelse med antalet övriga förordnanden om förmånstagare till ifrågavarande försäkringar kan sägas vara obetydligt utgör ur principiell synpunkt intet skäl att underlåta att utforma beskattningsreglerna så, att

skattskyldigheten på området bedömes enhetligt. Departementschefen yttrade att av vad som framkommit i ärendet får anses fastslaget, att det undantag som år 1959 gjordes för tjänstepensionsförsäkringar utnyttjats av vissa skattskyldiga för att nå icke avsedda skatteförmåner.

Riksdagen beslöt enhälligt om sådan ändring av lydelsen i 53 § 4 mom. och punkt 10 i anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 och följdförfattningar att även tjänstepensionsförsäkring beskattas hos försäkringstagaren i de fall då denne inte skulle ha varit berättigad till avdrag för beloppet om han i stället utbetalat det till förmånstagaren.

Med denna lagstiftning åren 1959 och 1964 har man stoppat missbruk av pensionsförsäkringsinstitutet i *ett* hänseende, nämligen när överföringen sker genom förmånstagarförordnanden, men inte i de fall då överföringen sker på annat sätt, som är snarlikt, nämligen genom att försäkringsbrevet överlåtes som gåva till egna barn eller barnbarn. Detta sker genom anteckning på pensionsförsäkringsbrevet och kan ha följande formulering:

»Denna försäkring har såsom gåva överlåtits på den försäkrades son — — — (namn å minderårig) — — — född den — — —. För gåvan gäller särskilda villkor som framgår av vidfogade fotokopia av gåvobrevet.»

I gåvobreven föreskrives ofta om överlämnande av gåvan (försäkringsbrevet) till namngiven banks notariatavdelning. Detta erfordras formellt då legal förmyndare ger till egen myndling; i annat fall måste god man för barnet förordnas av domstol. I fråga om gåva från mor- och farföräldrar och övriga släktingar lämnas gåvobrevet till föräldrarna, i regel med föreskrift att överförmyndaren inte skall ha tillsyn över gåvan.

En person med stora inkomster kan exempelvis inbetala 100 000 kr. till en försäkringsanstalt och göra avdrag för detta, vilket blir från översta skiktet av en inkomst där kanske marginalskatten är 60—80 %. Försäkringsanstalten förbinder sig att återbetala dessa 100 000 kr. med omedelbar början och med fördelning på t. ex. fem år, varvid denna återbetalning enligt samtidigt förordnande skall ske till vederbörandes fyra minderåriga eller eljest studerande barn med 5 000 kr. per år och barn. För varje barn blir statsskatten 20 kr. per år (ortsavdrag + kommunalskatteavdrag 4 800 kr., kommunalt Ortsavdrag m. m. 2 500 kr.); inkomstskatten blir alltså mycket blygsam i jämförelse med om inkomsten beskattas hos endast en person.

Till inkomstskatten kommer i vissa fall en obetydlig gåvoskatt som är en engångsavgift, i det här nämnda exemplet med 100 000 kr. till fyra barn, cirka 2 %, gåvoskatteklass I vid t. ex. 70 % av premien, vilken skatt f. ö. ändå borde utgå vid kapitalöverföringen oavsett inkomstöverföringen. Om försäkringen träder i stället för underhållsavtal, t. ex. barnunderhåll vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad, anses någon gåvoskatt icke skola utgå.

För att utbetalningen till barnen skall börja omedelbart krävs att föräldern (givaren) är minst 55 år, men detta utgör inget större hinder, ty dels är det ganska vanligt att egna barn då ännu studerar, dels och kanske framför allt kan överföring ske till barnbarn. Flera exempel skulle kunna anföras.

Ett fall, som avgjorts av regeringsrätten i februari 1968, återfinnes i dess årsbok 1968, notis Fi 504. I nämnda mål infortrade regeringsrätten yttranden från försäkringsinspektionen och från Svenska livförsäkringsbolags skattenämnd, som redogjort för ärendet i sitt yttrande nr 680. Nämndens dåvarande ordförande samt en ledamot — kammarrättsråd, tillika sakkunnig vid 1959 års förenämnda lagändring — uttalade att det »framgår klart att de avtalade försäkringarna icke äro avsedda att tillgodose något pensioneringsbehov» och att försäkringarna enligt deras uppfattning »tillkommit i syfte att kringgå bestämmelserna i 46 § 2 mom. 1) och 53 § 4 mom. kommunalskattelagen». Även inom regeringsrätten var meningarna delade, så att tre ledamöter godtog avtalen medan två ville underkänna dem och vägra avdrag för engångsbelopp som inbetalats till försäkringsanstalten och som denna sedan skulle under ett antal år återbetala till minderåriga barn (utan ränta). I detta fall var fadern, som betalat engångspremie, ej 55 år, varför medtagits även annan utomstående person som uppnått denna ålder. Detta senare förfarande har Svenska livförsäkringsbolags skattenämnd avrätt sina medlemmar från. Ovannämnda regeringsrättens utslag visar de lagliga möjligheterna till överflyttning av inkomster till barn och barnbarn, om givaren uppnått 55 års ålder. Enligt uppgift har försäkringsbolag engagerat sig i denna typ av avtal.

Av det anförda framgår att det också finns lagliga möjligheter att genom gåva eller annan överlåtelse via pensionsförsäkring utbetala familjerättsliga underhållsbidrag till barn och sålunda kringgå bestämmelserna i 46 § 2 mom. 1).

Kapitalskatteberedningen har i sitt betänkande (SOU 1969:54) endast snuddat vid detta speciella problem och då endast belyst det från arvs- och gåvoskattesynpunkt. Beredningen förutskickar (s. 158) att den i ett senare betänkande kommer att presentera åtskilliga förslag för att möjliggöra en bättre kontroll om benefika överföringar. Bland annat kommer att föreslås en uppgiftsplikt för försäkringsbolagen rörande sådana försäkringar som tillhör underårig men som gäller annan person.

Den i motionen upptagna frågan kommer således inte att beröras av utredningen.

Det har inte varit möjligt att få uppgift om huruvida inkomstöverföringar av angivna slag är vanliga. Detta är enligt min uppfattning av mindre vikt; att möjligheten finns är avgörande för att en lagändring bör komma till stånd snarast. Fråga är om en lagändring nödvändigtvis måste föregås av utredning. I så fall borde motionen överlämnas till skatteutredningen om

periodiska understöd. Enligt min uppfattning är en lagändring så angelägen att en sådan i första hand bör prövas.

En möjlighet vore att 53 § 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) och 6 § 4 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt ändrades och sålunda fick följande lydelse:

»Har förmånstagare till pensionsförsäkring, som tagits annorledes än i samband med tjänst, på grund av förmånstagareförordnandet uppburit försäkringsbelopp före försäkringstagarens död *eller har så skett på grund av gåva eller avtal om underhåll* och äro omständigheterna sådana att försäkringstagaren icke vid utbetalning av motsvarande belopp till förmånstagaren skulle hava varit berättigad till avdrag för beloppet såsom för omkostnad eller periodiskt understöd, skall försäkringstagaren vara skattskyldig för beloppet. Vad nu sagts om försäkringstagaren skall äga motsvarande tillämpning i fråga om den som vid försäkringstagarens död eller eljest efter denne erhållit förfoganderätten till försäkringen.»

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen beslutar att 53 § 4 mom. kommunalskattelagen och 6 § 4 mom. förordningen om statlig inkomstskatt erhåller ovan angivna lydelse.

Stockholm den 14 januari 1970

Mary Holmqvist (s)
